

MARIUSZ ASTASIEWICZ

<https://doi.org/10.33995/wu2021.2.6>

Zmiany podmiotowe w umowie obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych a realizacja opcji wykupu pojazdu będącego przedmiotem leasingu

W dniu 11 lutego 2021 roku Urząd Komisji Nadzoru Finansowego opublikował Komunikat dotyczący interpretacji art. 31 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych. Organ przedstawił w nim wykładnię tego przepisu, mającą znaczenie dla tysięcy leasingobiorców, którzy zawarli umowę ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, a następnie nabyli prawo własności pojazdu. Celem publikacji jest odpowiedź na pytanie, czy wskazany przepis znajduje zastosowanie w sytuacji, w której pomimo przeniesienia prawa własności pojazdu nie dochodzi do zmiany jego posiadania. Autor podejmuje próbę dokonania wykładni językowej, systemowej, autentycznej i celowościowej dla wykazania, że ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych nie stanowi adekwatnego narzędzia do przywracania równowagi stron umowy ubezpieczenia, a ekstensywna interpretacja wskazanego przepisu może prowadzić do naruszenia zasady trwałości ochrony ubezpieczeniowej.

Słowa kluczowe: umowa ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, leasing, opcja wykupu, wykładnia przepisów, KNF.

Wprowadzenie

Asumptem do powstania niniejszego artykułu jest przedstawiony przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego komunikat dotyczący interpretacji przepisu art. 31 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczeń Komunikacyjnych z 23 maja 2003 roku (dalej: u.u.o.). Organ nadzoru prezentuje stanowisko, zgodnie z którym jeżeli w trakcie trwania umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych doszło do przeniesienia lub przejścia prawa własności pojazdu, przy czym nabywca pojazdu

był jednocześnie ubezpieczającym, który pierwotnie zawarł umowę ubezpieczenia, to pomimo braku zmiany posiadacza pojazdu nowy właściciel nabywa prawo do wypowiedzenia umowy, a w przypadku braku jej wypowiedzenia – umowa zostaje rozwiązana z upływem okresu, na jaki została zawarta. Niniejszy artykuł odnosi się do powyższej argumentacji i dotyczy zagadnienia zmian podmiotowych w ramach umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych ze szczególnym uwzględnieniem stosunków ubezpieczenia i leasingu oraz ich wzajemnych korelacji¹. Autor przedstawia ogólne uwagi dotyczące problematyki leasingu pojazdów mechanicznych oraz ponoszenia ciężarów związanych z ich ubezpieczeniem. Następnie opisuje budowę przepisu art. 31 ust. 1 u.u.o. i prezentuje jego wykładnię w oparciu o wykształcone dyrektywy. Omawiane zagadnienie ma praktyczne znaczenie z punktu widzenia nie tylko uprawnień leasingobiorców pojazdów mechanicznych, ale i obowiązków ubezpieczycieli, co w konsekwencji skłoniło autora do przedstawienia zaproponowanych rozważań.

1. Komunikat UKNF z dnia 11 lutego 2021 roku i wątpliwości z nim związane

Urząd Komisji Nadzoru Finansowego opublikował 11 lutego 2021 roku *Komunikat UKNF dot. interpretacji art. 31 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych*² (dalej: Komunikat). Interpretacja jest wynikiem zaleceń nadzorczych organu nadzoru wobec niektórych zakładów ubezpieczeń. Ma ona na celu zapewnienie prawa nowego właściciela pojazdu do wypowiedzenia umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych (dalej: OC ppm), w przypadku, gdy w trakcie trwania umowy ubezpieczenia doszło do przeniesienia lub przejścia prawa własności pojazdu, a nabywca był jednocześnie ubezpieczającym, który pierwotnie zawarł wypowiedzaną umowę. Interpretacja zasadniczo odnosi się do przykładu leasingobiorców, którzy – jako posiadacze zależni – ubezpieczyli pojazd, a następnie zrealizowali opcję wykupu³.

Organ nadzoru przedstawia interpretację wskazującą, iż w hipotezie normy zawartej w art. 31 ust. 1 u.u.o. mieści się sytuacja, w której ubezpieczający w ramach umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC ppm, będący w chwili zawarcia tej umowy posiadaczem zależnym pojazdu, którego dotyczy dana umowa, w trakcie okresu ubezpieczenia staje się właścicielem tego pojazdu. W konsekwencji tego ubezpieczający, będący nowym właścicielem pojazdu, nabywa prawo do wypowiedzenia umowy ubezpieczenia, a w przypadku braku jej wypowiedzenia nie znajduje zastosowania klauzula prolongacyjna zawarta w art. 28 ust. 1 u.u.o. i umowa rozwiązuje się z upływem okresu, na jaki została zawarta. Komunikat wskazuje, że jedyną przesłanką zastosowania art. 31 ust. 1

1. Autor podejmuje przykład przeniesienia przez finansującego na rzecz korzystającego prawa własności pojazdu w wyniku realizacji opcji wykupu oraz wykazuje, iż zawarta w komunikacie interpretacja jest nieprawidłowa, jako sprzeczna z celem ustawy oraz dyrektywami wykładni językowej, autentycznej, celowościowej i systemowej.
2. Komunikat UKNF dot. interpretacji art. 31 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, https://www.knf.gov.pl/komunikacja/komunikaty?articleId=72566&p_id=18 [dostęp: 15.06.2021].
3. Opcja wykupu to zawarta w umowie leasingu klauzula przeniesienia własności pojazdu po upływie oznaczonego czasu, najczęściej po zakończeniu stosunku leasingu. Podstawą tej instytucji jest przepis art. 709¹⁶ k.c., zgodnie z którym jeżeli finansujący zobowiązał się, bez dodatkowego świadczenia, przenieść na korzystającego własność rzeczy po upływie oznaczonego w umowie czasu trwania leasingu, korzystający może żądać przeniesienia własności rzeczy w terminie miesiąca od upływu tego czasu, chyba że strony uzgodniły inny termin.

u.u.o. jest samo zdarzenie prawne przejścia lub przeniesienia prawa własności pojazdu, podczas gdy nieistotna pozostaje właściwość zbywcy pojazdu i ustalenie, który podmiot, właściciel czy posiadacz zależny zawarł umowę ubezpieczenia. Organ wyraźnie odnosi się do potrzeby ochrony interesów leasingobiorców i wyrównania ich pozycji ekonomicznej za pomocą zaprezentowanej w Komunikacie wykładni.

Zagadnienie, którego dotyczy Komunikat, sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy przeniesienie prawa własności pojazdu, bez zmiany po stronie jego posiadacza i ubezpieczającego, stanowi zmianę podmiotową uzasadniającą zastosowanie normy zawartej w art. 31 ust. 1 u.u.o., a w konsekwencji czy w wyniku takiego zdarzenia ubezpieczający nabywa uprawnienie do przedterminowego rozwiązania umowy ubezpieczenia. W ocenie autora w hipotezie normy wynikającej z tego przepisu nie mieści się sytuacja, w której ubezpieczający w ramach umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC ppm, będący w chwili zawarcia tej umowy posiadaczem zależnym pojazdu, w trakcie okresu ubezpieczenia staje się właścicielem pojazdu (na skutek realizacji opcji wykupu).

2. Obowiązek zawarcia umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych

Obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia OC ppm spoczywa na posiadaczu pojazdu mechanicznego, zgodnie z treścią art. 23 ust. 1 u.u.o. Mnogość stosunków stwarzających faktyczną podstawę korzystania z pojazdu mechanicznego powoduje, że obowiązek ubezpieczenia pojazdu może spoczywać zarówno na posiadaczu samoistnym (np. właścicielu pojazdu), jak też posiadaczu zależnym (np. najemcy lub korzystającym). Posiadaczem samoistnym pojazdu mechanicznego jest zazwyczaj jego właściciel lub współwłaściciel (współposiadacz samoistny), natomiast posiadanie zależne powstaje na ogół w wyniku wydania rzeczy stronie umowy zobowiązującej do przeniesienia posiadania rzeczy⁴. Korzystający z pojazdu mechanicznego, jako strona umowy leasingu, pozostaje jego posiadaczem zależnym, a przeto podmiotem uprawnionym do zawarcia umowy ubezpieczenia OC ppm. Strony umowy leasingu mogą dowolnie ustalić rozkład obowiązków związanych z zawarciem tej umowy i rozliczeniem składki ubezpieczeniowej, z zastrzeżeniem ograniczeń wynikających z art. 353¹ Kodeksu cywilnego (dalej: k.c.). Wskazać warto, że art. 709⁶ k.c.⁵ ma wąskie zastosowanie i nie dotyczy kosztów związanych z umową ubezpieczenia OC ppm⁶.

W tym zakresie może dojść do różnych konfiguracji w przedmiocie ubezpieczenia pojazdu i rozliczenia składki, spośród których nie zawsze korzystający będzie obciążony obowiązkiem rozliczenia składki⁷. Swoboda kontraktowa stron umowy leasingu w tym zakresie dezawuuje pogląd wyrażony w Komunikacie, zakładający *a priori* pokrzywdzenie leasingobiorców wymaganiami finansującymi co do obowiązku ubezpieczenia pojazdu i pokrycia składki. Nie ma podstaw,

-
4. Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 22 kwietnia 2005 r., sygn. III CZP 99/04, OSNC 2005/10/166.
 5. Zgodnie z tym przepisem jeżeli w umowie leasingu zastrzeżono, że korzystający obowiązany jest ponosić koszty ubezpieczenia rzeczy od jej utraty w czasie trwania leasingu, w braku odmiennego postanowienia umownego koszty te obejmują składkę z tytułu ubezpieczenia na ogólnie przyjętych warunkach.
 6. A. Patolin-Jurczyk, *Umowa ubezpieczenia przedmiotu leasingu jako umowa na cudzy rachunek*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2019, nr 3, s. 76.
 7. *Ibidem*, s. 76–77.

by podejmować inicjatywy nadzorcze, mające na celu stabilizowanie kontraktowej równowagi stron umów leasingu, w sytuacji, w której to korzystający – w wyniku umowy z finansującym – zobowiązuje się wybrać zakład ubezpieczeń i zawrzeć umowę ubezpieczenia OC ppm lub dokonuje tego finansujący, który sam opłaca składkę ubezpieczeniową. Dla celów wynikających z treści art. 23 u.u.o. jest irrelevantne, czy ochronę ubezpieczeniową zapewni zawarcie umowy ubezpieczenia przez właściciela, posiadacza samoistnego czy posiadacza zależnego władającego pojazdem na podstawie umowy leasingu, umowy najmu, dzierżawy lub użyczenia.

3. Zmiany podmiotowe po stronie ubezpieczającego w umowie ubezpieczenia obowiązkowego OC posiadaczy pojazdów mechanicznych

Wskutek licznych zdarzeń prawnych w trakcie ochrony ubezpieczeniowej może dochodzić do modyfikacji podmiotowych stron stosunku ubezpieczenia. Zmiany te mogą mieć miejsce zarówno po stronie ubezpieczyciela [np. wskutek przeniesienia portfela ubezpieczeń], jak też po stronie ubezpieczającego, co ma zazwyczaj związek z faktem wzmożonego obrotu pojazdami mechanicznymi, niekiedy wielokrotnie w toku trwania umowy ubezpieczenia.

Zgodnie z art. 823 § 1 k.c. w razie zbycia przedmiotu ubezpieczenia prawa z umowy ubezpieczenia mogą być przeniesione na nabywcę za zgodą ubezpieczyciela, w wypadku gdy strony nie postanowiły inaczej. Co do zasady, jeżeli prawa z umowy ubezpieczenia majątkowego wskutek umowy nie zostały przeniesione na nabywcę przedmiotu ubezpieczenia, stosunek ubezpieczenia wygasa z chwilą przejścia przedmiotu ubezpieczenia na nabywcę.

Celem zapewnienia ciągłości ochrony ubezpieczeniowej w ramach umowy ubezpieczenia OC ppm ustawodawca wprowadził zasadę kontynuacji umowy ubezpieczenia, niezależnie od zmian podmiotowych po stronie posiadaczy tych pojazdów. O ile w rozporządzeniu Ministra Finansów z 18 grudnia 1990 roku⁸ nie była jeszcze znana instytucja kontynuacji, o tyle pojawiła się ona już w § 8 ust. 2.⁹ rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 9 grudnia 1992 roku¹⁰. Klauzula wyrażona w tym przepisie miała jednak ograniczony zakres, ponieważ transfer praw i obowiązków z umowy ubezpieczenia następował co do zasady do dnia przerejestrowania pojazdu na nabywcę. Wraz z wejściem w życie ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych w dniu 1 stycznia 2004 roku zasada kontynuacji umowy ubezpieczenia nabrała szerszego znaczenia. Zgodnie z pierwotnym brzmieniem art. 31 ust. 1 ustawy w razie zbycia pojazdu mechanicznego, którego posiadacz zawarł umowę ubezpieczenia OC ppm, na nabywcę pojazdu przechodziły prawa i obowiązki zbywcy wynikające z tej umowy. Do kolejnej nowelizacji ustawy, dokonanej ustawą z dnia 11 lutego 2012

8. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 grudnia 1990 r. w sprawie ogólnych warunków ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów [Dz. U. 1990, nr 89, poz. 526 i 527].
9. Zgodnie z tym przepisem w razie zbycia pojazdu mechanicznego już zarejestrowanego, na jego nabywcę przechodziły prawa i obowiązki zbywcy wynikające z umowy ubezpieczenia OC do dnia przerejestrowania pojazdu przez nabywcę, nie dłużej niż do końca roku kalendarzowego
10. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 9 grudnia 1992 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów [Dz. U. 1992, nr 96, poz. 475].

roku¹¹, wątpliwości interpretacyjne wzbudzało użycie pojęcia zbycia pojazdu mechanicznego. Wskazana nowelizacja usunęła niejasności, potwierdzając, że kontynuacja, w odniesieniu do zmian podmiotowych po stronie posiadaczy, dotyczy zarówno przejścia, jak i przeniesienia prawa własności pojazdu. Zdarzenia te mogą nastąpić na skutek umowy sprzedaży, zamiany, darowizny lub innej umowy zobowiązującej do przeniesienia własności, bezpodstawnego wzbogacenia, dziedziczenia, wykonania zapisu, i to nawet gdyby zbywca nie był właścicielem auta [art. 169 k.c.]¹². Do przeniesienia prawa własności dochodzi w wyniku czynności prawnych, natomiast do jej przejścia – w wyniku pozostałych zdarzeń prawnych, np. spadkobrania. Zgodnie zatem z art. 31 ust. 1 u.u.o. do zmiany podmiotowej po stronie posiadacza pojazdu dochodzi w razie przejścia lub przeniesienia prawa własności pojazdu mechanicznego. Do zmian podmiotowych po stronie posiadacza pojazdu może dojść również w przypadku utraty jego posiadania. Tę sytuację reguluje art. 31 ust. 4 u.u.o. Przepisy art. 31 ust. 1 i 4 u.u.o. stanowią *leges speciales* względem ogólnej normy zawartej w art. 823 § 1 k.c., jednakże w każdym z tych przypadków określone w nich zdarzenia prawne związane są z sukcesją (transferem) praw i obowiązków wynikających z umowy ubezpieczenia, co następuje *ex lege*. O sukcesji, jako następstwie prawnym, decyduje pojęcie przejścia, użyte w art. 31 ust. 1 i 4 u.u.o.

Według *Małego słownika języka polskiego* „przejsć, przechodzić” oznacza ‘zostać przeniesionym (np. z miejsca na miejsce), zostać przekazanym, oddanym’¹³, zgodnie z *Wielkim słownikiem języka polskiego* oznacza ‘zaczynać być własnością albo cechą innej osoby niż wcześniej’¹⁴. Powyższe wskazuje, że transfer praw i obowiązków wynikających z umowy ubezpieczenia może nastąpić wyłącznie pomiędzy określonymi podmiotami i dotyczyć praw, które wzbogacają majątek sukcesora, i obowiązków, które majątek sukcesora obciążają.

W istocie chodzi więc o sukcesję, która polega na wprowadzeniu do swego majątku z majątku innego podmiotu określonych praw majątkowych oraz obciążeniu swojej sfery majątkowej określonymi zobowiązaniami. Istota sukcesji, w przeciwieństwie do nabycia pierwotnego, zawsze zakłada co najmniej bilateralność relacji i wiąże się z modyfikacją sfery majątkowej. Wskutek zdarzeń prawnych, o których mowa w art. 31 ust. 1 i 4 u.u.o., odpowiednio nabywca pojazdu lub jego właściciel z mocy prawa stają się sukcesorami ubezpieczającego posiadacza, który zawarł uprzednio umowę ubezpieczenia.

Zdarzenie prawne wskazane w art. 31 ust. 4 u.u.o. dotyczy sytuacji, gdy sukcesja praw i obowiązków z umowy ubezpieczenia zawartej przez dotychczasowego posiadacza nastąpi *ex lege* z chwilą utraty posiadania przez dotychczasowego posiadacza na rzecz właściciela pojazdu mechanicznego. Wskazane następstwo następuje pomiędzy posiadaczem niebędącym właścicielem pojazdu (z którego sfery majątkowej następuje transfer praw i obowiązków wynikających z umowy ubezpieczenia) a jego właścicielem (sukcesorem, do którego sfery majątkowej wejdą wspomniane prawa i obowiązki). Najczęściej dzieje się to, gdy posiadacz zależny – wskutek zakończenia stosunku prawnego

11. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011, nr 205, poz. 1210).

12. J. Miaskowski, *Komentarz do art. 31, [w:] Ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych. Komentarz 2012*, [red.] K. Niezgodza, wyd. Legalis.

13. *Mały słownik języka polskiego*, [red.] S. Skorupka, PWN, Warszawa 1969, s. 647.

14. *Wielki słownik języka polskiego*, www.wsjp.pl [dostęp: 14.07.2021].

będącego podstawą władztwa nad pojazdem – zwróci go (dobrowolnie lub przymusowo) właścicielowi. Przykładowo będzie to miało miejsce w przypadku zakończenia umowy leasingu pojazdu i oddania go finansującemu. W tych sytuacjach, gdy korzystający, który zawarł umowę ubezpieczenia OC ppm, zwróci pojazd właścicielowi po zakończeniu stosunku prawnego, utraci jego posiadanie, prawa i obowiązki wynikające z umowy ubezpieczenia przejdą na właściciela pojazdu. Wskutek zasady kontynuacji przewidzianej w art. 31 ust. 4 u.u.o. umowa ubezpieczenia trwa dalej, a właściciel z mocy ustawy wchodzi w prawa i obowiązki posiadacza, wynikające z zawartej przez niego umowy ubezpieczenia.

4. Opcja wykupu przedmiotu leasingu a przekształcenie podmiotowe w ramach umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych

Przez umowę leasingu finansujący zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, nabyć rzecz od oznaczonego zbywcy na warunkach określonych w tej umowie i oddać tę rzecz korzystającemu do używania albo używania i pobierania pożytków przez czas oznaczony. Korzystający zobowiązuje się natomiast zapłacić finansującemu w uzgodnionych ratach wynagrodzenie pieniężne, równe co najmniej cenie lub wynagrodzeniu z tytułu nabycia rzeczy przez finansującego. Zasadniczo najczęstszym przedmiotem zainteresowania tą formą finansowania są pojazdy mechaniczne, głównym celem zaś umowy leasingu jest korzystanie lub korzystanie i ewentualne pobieranie pożytków.

Umowa leasingu może przewidywać opcję wykupu. Będący jej podstawą przepis art. 709¹⁶ k.c. ma charakter dyspozytywny oraz akcesoryjny, ponieważ głównym celem leasingu nie jest zakup pojazdu, lecz korzystanie z niego przez okres wskazany w umowie. W stosunku leasingu własność rzeczy przez cały okres trwania stosunku pozostaje przy finansującym, natomiast korzystający z rzeczy ma status posiadacza zależnego. Korzystający, najczęściej po zakończeniu umowy leasingu, realizując opcję wykupu, zawiera z finansującym umowę sprzedaży. Wskutek tej umowy prawo własności pojazdu przechodzi na korzystającego. W przypadku, w którym korzystający realizuje opcję wykupu i staje się właścicielem pojazdu, którego był posiadaczem zależnym, w sferze jego posiadania nie dochodzi jednak do zmiany. Korzystający zmienia wówczas status posiadacza zależnego na posiadacza samoistnego i nie dochodzi w ten sposób do przeniesienia posiadania rzeczy. Leasingobiorca nabywa co prawda własność pojazdu, lecz nadal jest w jego posiadaniu. W tym miejscu zarysowuje się pytanie, czy zmiana statusu posiadania, a w zasadzie, czy przeniesienie prawa własności pojazdu, bez zmiany jego posiadacza, wywołuje skutki prawne wskazane w normie z art. 31 ust. 1 u.u.o. Nie ulega wątpliwości, że w omawianej sytuacji w sferze władztwa nad pojazdem nie dochodzi do zmiany. Wskutek przeniesienia prawa własności na dotychczasowego posiadacza dochodzi do przekształcenia posiadania z zależnego w samoistne. Niezmienny pozostaje fizyczny element władztwa (*corpus possessionis*), wyrażany jako faktyczne władanie, a zmiana dotyczy wyłącznie elementu subiektywnego, psychicznego (*anime*), wyrażającego się wolą władania rzeczą dla siebie (*animus rem sibi habendi*), lecz nie jak leasingobiorca, a jako właściciel. Wskutek nabycia własności pojazdu przez dotychczasowego posiadacza, dochodzi do przeniesienia prawa własności pojazdu, ale to zdarzenie prawne nie jest ani elementem hipotezy normy wynikającej z art. 31 ust. 1 u.u.o., ani z art. 31 ust. 4 u.u.o.

Zdaniem organu nadzoru jeżeli posiadacz zależny pojazdu, będący jednocześnie ubezpieczającym, który zawarł umowę ubezpieczenia OC ppm w toku ochrony ubezpieczeniowej stanie się jego właścicielem, nabywa on prawa wynikające z umowy ubezpieczenia oraz prawa do wypowiedzenia

umowy i zniweczenia ochrony ubezpieczeniowej *ex nunc*. Uzasadniając Komunikat, UKNF wskazuje, że samo zdarzenie prawne przejścia lub przeniesienia własności pojazdu jest samodzielną przesłanką zastosowania dyspozycji normy z art. 31 ust. 1 u.u.o. Podkreśla jednocześnie, że posiadacz zależny zawiera umowę ubezpieczenia OC ppm w warunkach ograniczonej swobody kontraktowej. W efekcie przyznanie nabywcy prawa do wypowiedzenia dotychczasowej umowy umożliwi mu wyszukanie bardziej adekwatnych ofert ubezpieczenia w granicach większych możliwości negocjacyjnych. Autor nie podziela wskazanego stanowiska.

5. Budowa normy zawartej w art. 31 ust. 1 u.u.o.

Przepis art. 31 ust. 1 u.u.o. stanowi w pierwszej części: „w razie przejścia lub przeniesienia prawa własności pojazdu mechanicznego, którego posiadacz zawarł umowę ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych”. Hipoteza omawianej normy wskazuje zdarzenie prawne (w *razie przejścia lub przeniesienia prawa własności*), określa jej adresata (*posiadacz*) oraz wskazuje na jego właściwości (*którego posiadacz zawarł umowę ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych*). Do hipotezy normy nie wchodzi wyłącznie przejście lub przeniesienie prawa własności pojazdu mechanicznego, dlatego że po przecinku ustawodawca użył zaimka przymiotnego *który*, wprowadzającego zdanie podrzędne. W treści wskazanej normy zaimek ten bezpośrednio odnosi się do pojęcia pojazdu (*pojazdu mechanicznego, którego*), nie pozwalając pierwszej części zdania na jakąkolwiek samodzielność semantyczną. Nieprawidłowa jest interpretacja wskazująca, że przejście lub przeniesienie prawa własności pojazdu wypełnia całą hipotezę normy z art. 31 ust. 1 u.u.o., ponieważ hipotezą objęta jest również sytuacja, w której umowę ubezpieczenia zawarł uprzednio zbywca pojazdu.

Jeśli zaistnieją wszystkie warunki określone w zakresie zastosowania normy omawianego przepisu, wówczas ziści się dyspozycja, do której należą:

- przejście praw i obowiązków poprzedniego posiadacza wynikających z umowy ubezpieczenia na posiadacza, na którego przeszło lub zostało przeniesione prawo własności pojazdu;
- rozwiązanie się umowy ubezpieczenia z upływem okresu, na który została zawarta, w przypadku braku wypowiedzenia umowy;
- wstąpienie posiadacza pojazdu, na którego przeszło lub zostało przeniesione prawo własności pojazdu, w uprawnienie do wypowiedzenia umowy ubezpieczenia;
- rozwiązanie umowy ubezpieczenia z dniem złożenia wypowiedzenia przez nabywcę;
- brak zawarcia nowej umowy ubezpieczenia w wyniku klauzuli prolongacyjnej przewidzianej w art. 28 ust. 1 u.u.o.

Nie straciły na aktualności rozważania dotyczące pojęcia zbycia pojazdu mechanicznego, które obrazuje przejście lub przeniesienie prawa własności pojazdu. Wprawdzie ustawodawca nie rozstrzyga tej kwestii w sposób jasny, jednak uznać należy, że nie można mówić o zbyciu pojazdu w sytuacji, w której – mimo przeniesienia prawa własności – nie zmieniła się osoba posiadacza pojazdu¹⁵. W takim wypadku nabywcy nie przysługuje prawo wypowiedzenia umowy i zastosowanie znajduje klauzula prolongacyjna zawarta w art. 28 ust. 1 u.u.o. Na gruncie stanu prawnego sprzed wspomnianej nowelizacji z 2012 roku Marcin Orlicki wskazywał, że w takim przypadku umowa

15. M. Orlicki, *Zmiany podmiotowe w czasie trwania stosunku prawnego obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów*, „Prawo Asekuracyjne” 2006, nr 2, s. 19.

ubezpieczenia OC zawarta przez posiadacza pojazdu (lub na jego rachunek) trwa aż do końca okresu, na który została zawarta¹⁶. Sytuacja, w której dochodzi do transferu prawa własności pojazdu, lecz bez zmiany osoby posiadacza, była już przedmiotem rozważań w piśmiennictwie. Wskazuje się, że pod pojęciem zbycia nie można rozumieć sytuacji, w której pomimo przeniesienia własności nie następuje zmiana posiadacza (np. gdy najemca kupuje najmowany przez siebie samochód)¹⁷.

6. Budowa normy zawartej w art. 31 ust. 4 u.u.o.

W skład hipotezy (zakresu zastosowania) normy zawartej w art. 31 ust. 4 u.u.o. wchodzi:

- określenie adresata: (*posiadacz pojazdu mechanicznego*);
- określenie cech i właściwości adresata (*zawarcie umowy ubezpieczenia OC ppm przez posiadacza pojazdu mechanicznego; niebędącego właścicielem tego pojazdu*);
- zdarzenie prawne określające warunki zastosowania normy (*utrata posiadania przez posiadacza pojazdu na rzecz jego właściciela*).

W sytuacji, w której w razie zawarcia umowy ubezpieczenia OC ppm przez posiadacza pojazdu mechanicznego niebędącego jego właścicielem utraci on posiadanie pojazdu na rzecz właściciela, zastosowanie znajdzie dyspozycja wskazanej normy traktująca o przejściu praw i obowiązków z tej umowy. Dotyczy to przykładowo sytuacji gdy korzystający, który zawarł umowę ubezpieczenia OC ppm leasingowanego pojazdu, zwróci pojazd finansującemu. Elementami dyspozycji normy zawartej w art. 31 ust. 4 u.u.o. są:

- przejście na właściciela pojazdu praw i obowiązków posiadacza, wynikających z zawartej umowy ubezpieczenia z chwilą utraty posiadania pojazdu na rzecz tego właściciela;
- zaistnienie po stronie właściciela uprawnienia do wypowiedzenia umowy ubezpieczenia;
- rozwiązanie umowy ubezpieczenia z dniem złożenia wypowiedzenia przez właściciela;
- rozwiązanie się umowy ubezpieczenia z upływem okresu, na który została zawarta, w przypadku braku wypowiedzenia umowy;
- brak zawarcia nowej umowy ubezpieczenia w wyniku klauzuli prolongacyjnej przewidzianej w art. 28 ust. 1 u.u.o.

Przepis art. 31 ust. 4 u.u.o. określa skutki związane z utratą posiadania pojazdu na rzecz jego właściciela, w sytuacji gdy posiadacz zawarł umowę ubezpieczenia. Właściciel pojazdu, który nie był stroną tej umowy, wstępuje w sytuację prawną posiadacza pojazdu, stając się sukcesorem praw i obowiązków. Finansujący, któremu korzystający, a zarazem ubezpieczający, zwrócił pojazd, zyskuje prawo do wypowiedzenia umowy ubezpieczenia. Jeśli finansujący nie wypowie umowy, ulega ona rozwiązaniu z upływem okresu, na który została zawarta, i nie przedłuża się na kolejny okres ubezpieczenia (art. 28 ust. 1 u.u.o. nie stosuje się).

Natomiast w sytuacji gdy leasingobiorca realizuje opcję wykupu i nabywa od finansującego auto będące przedmiotem leasingu, nie dochodzi do zmiany po stronie posiadacza. W tych warunkach nie ziszcza się przesłanka utraty posiadania pojazdu, a przepis art. 31 ust. 4 u.u.o. nie znajdzie zastosowania. Inaczej będzie, gdy korzystający po zakończeniu stosunku leasingu zwróci pojazd finansującemu i dopiero następnie nabędzie jego własność, o ile w międzyczasie dojdzie do utraty

16. *Ibidem*, s. 19.

17. J. Miaskowski, *op. cit.*

posiadania. Należy przyjąć, że skoro kupno przez leasingobiorcę aktualnie leasingowanego pojazdu nie wiąże się ze zmianą podmiotową po stronie posiadacza pojazdu (art. 31 ust. 1) ani też posiadacz pojazdu nie traci posiadania na rzecz właściciela (art. 31 ust. 4), to temu posiadaczowi (ubezpieczającemu) nie przysługuje uprawnienie do rozwiązania umowy ubezpieczenia w trakcie jej trwania, a jedynie na jej koniec, według ogólnej reguły z art. 28 ust. 1 ustawy¹⁸.

7. Wykładnia językowa, systemowa, autentyczna i teleologiczna przepisu art. 31 ust. 1 u.u.o.

Wykładnia językowa stanowi podstawową, jeżeli nie najważniejszą, metodę wykładni przepisów prawnych. Użyte w art. 31 ust. 1 u.u.o. sformułowanie *przechodzić* oznacza, jak już wskazano, 'zostać przeniesionym (np. z miejsca na miejsce), zostać przekazanym, oddanym, zaczynać być własnością albo cechą innej osoby niż wcześniej'. Sformułowanie to odnosi się do praw i obowiązków wynikających z umowy ubezpieczenia, a omawiany przepis dotyczy zjawiska sukcesji prawnej pomiędzy dwoma podmiotami. Przedmiotem następstwa są w tym przypadku prawa i obowiązki (wynikające z umowy ubezpieczenia), a ich podmiotem (poprzednikiem sukcesora) jest **poprzedni posiadacz (ubezpieczający)**. Ustawa wprost określa osobę sukcesora, wskazując na posiadacza pojazdu, na którego przeszło lub zostało przeniesione prawo własności. Zgodnie z art. 805 § 1 k.c. i art. 808 § 2 k.c. prawa i obowiązki z umowy ubezpieczenia przysługują ubezpieczającemu. Przepis art. 31 ust. 1 u.u.o. znajduje zastosowanie wyłącznie w sytuacji gdy dojdzie do przejścia lub przeniesienia prawa własności pojazdu, którego zbywca (poprzednik prawny) jest ubezpieczającym. Nie można mówić o sukcesji prawnej, gdy ubezpieczającym posiadaczem auta jest jeden i ten sam podmiot. Podobnie jak nie można darować sobie samemu praw majątkowych, których jest się posiadaczem. Sukcesja prawna oznacza bowiem modyfikację stosunków majątkowych polegających na uszczupleniu lub wzbogaceniu sfery majątkowej poprzednika i sukcesora.

Komunikat wskazuje, że wyłączną przesłanką zastosowania omawianego przepisu jest przeniesienie (lub przejście) prawa własności pojazdu. Powoduje to jednak sytuację, w której nieistotne staje się określenie, kto był ubezpieczającym (sprzedawca, kupujący), a w konsekwencji ta część przepisu dotycząca transferu praw i obowiązków staje się zbędna. Jeżeli korzystający z przedmiotu leasingu ubezpieczył pojazd w ramach umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC ppm, a następnie nabył własność tego pojazdu od finansującego, to nie przeszły na niego prawa i obowiązki wynikające z umowy, ponieważ jest on nadal i niezmiennie ich dysponentem. W omawianym przypadku jest to bowiem jedna i ta sama osoba, która jako ubezpieczający najpierw posiadała status użytkownika pojazdu, by potem stać się jego właścicielem¹⁹. Nie można mówić o zbyciu pojazdu w sytuacji, w której mimo przeniesienia prawa własności nie zmieniła się osoba posiadacza.²⁰

18. A. Dąbrowska, *Co dalej z umową ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych po sprzedaży pojazdu będącego przedmiotem umowy leasingu?*, „Monitor Ubezpieczeniowy” 2015, nr 63, <https://mu.rf.gov.pl/63/art-9.html> [dostęp: 14.07.2021].

19. *Ibidem*.

20. M. Orlicki, *Obowiązkowe Ubezpieczenie OC posiadaczy pojazdów mechanicznych*, Oficyna Wydawnicza Branta, Poznań–Bydgoszcz 2007, s. 117.

Celem ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych jest zapewnienie ciągłości trwania ochrony ubezpieczeniowej, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 12 u.u.o.²¹ Urzeczywistnia się ona w instytucji prolongowania umowy na kolejny okres ubezpieczenia, zgodnie z art. 28 u.u.o.²² Odstępstwa od omawianej zasady nie mogą podlegać wykładni rozszerzającej (*exceptiones non sunt extendendae*). Wyjątkami, o których mowa w art. 12 ust. 1 u.u.o., są te stany rzeczy, które powodują wcześniejsze ustanie ochrony ubezpieczeniowej i które zarazem zostały określone w ustawie o ubezpieczeniach obowiązkowych²³. Przepisy art. 31 ust. 1 oraz ust. 4 stanowią wyjątki, względem których niedopuszczalna jest wykładnia ekstensywna. Ich interpretacja powinna być ścisła, zgodna z dyrektywami wykładni lingwistycznej. W sytuacjach wskazanych w art. 31 ust. 1 i 4 u.u.o. nabywca pojazdu lub właściciel niebędący ubezpieczającym, nabywa z mocy ustawy prawo do wcześniejszego wypowiedzenia umowy ubezpieczenia, a zarazem doprowadzenia do przedterminowego ustania ochrony ubezpieczeniowej.

Dokonując wykładni przepisu, należy brać pod uwagę inne przepisy prawne, ich wzajemne i celowe korelacje. Przepis art. 41 u.u.o. w sposób szczególny w stosunku do art. 813 § 1 k.c. reguluje zasady rozliczania składki za niewykorzystany okres ubezpieczenia. W sytuacji, w której umowa rozwiązuje się przedterminowo wskutek jej wypowiedzenia przez kupującego w okolicznościach wskazanych w art. 31 ust. 1, zastosowanie znajduje przepis art. 41 ust. 1 pkt 3 u.u.o., zgodnie z którym zwrot składki przysługuje posiadaczowi, który przeniósł prawo własności tego pojazdu. Argumentacja zawarta w Komunikacie prowadzi do wniosku, że – zgodnie z art. 41 ust. 1 pkt 3 u.u.o. – nierozliczoną składkę należałoby zwrócić posiadaczowi, który przeniósł prawo własności tego pojazdu (np. finansującemu), mimo że nie był ubezpieczającym. To z kolei prowadzi do absurdu i praktycznych problemów, wynikających z konieczności dodatkowych rozliczeń między stronami umowy sprzedaży auta, które wcześniej wiązał stosunek obligacyjny, przykładowo umowa leasingu.

Art. 31 ust. 1 u.u.o. wskazuje, że dysponentem praw i obowiązków wynikających z umowy ubezpieczenia, będących przedmiotem transferu na nabywcę, jest poprzedni posiadacz (zbywca), który zawarł umowę ubezpieczenia. Potwierdził to ustawodawca w treści uzasadnienia ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 roku²⁴, nowelizującej wskazany przepis, tym samym dokonując jego wykładni autentycznej. W motywach zmian wskazano, że „umowa ubezpieczenia **zawarta przez dotychczasowego posiadacza**, w przypadku braku jej wypowiedzenia przez nowego posiadacza w określonym terminie, będzie ważna jedynie do końca okresu, na jaki została zawarta przez dotychczasowego posiadacza, bez możliwości jej odnowienia z mocy ustawy na następny 12-miesięczny okres, przy czym posiadacz pojazdu, na którego przeszło lub zostało przeniesione prawo własności, będzie mógł wypowiedzieć taką umowę na piśmie”. Ustawodawca wprost wskazuje, że sukcesja dotyczy dotychczasowego posiadacza, który zawarł umowę ubezpieczenia, zaś omawiany przepis znajduje zastosowanie wyłącznie, gdy umowę ubezpieczenia zawarł zbywca pojazdu.

21. Zgodnie z art. 12 ust. 1 u.u.o. odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń trwa przez okres wskazany w umowie i kończy się z upływem ostatniego dnia tego okresu, z zastrzeżeniem wyjątków określonych w ustawie.

22. Zgodnie z art. 28 ust. 1. u.u.o. jeżeli posiadacz pojazdu mechanicznego nie później niż na jeden dzień przed upływem okresu 12 miesięcy, na który umowa ubezpieczenia OC ppm została zawarta, nie powiadomi na piśmie zakładu ubezpieczeń o jej wypowiedzeniu, uważa się, że została zawarta następna umowa na kolejne 12 miesięcy.

23. M. Orlicki, *Obowiązkowe...*, s. 104.

24. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych oraz niektórych innych ustaw.

Przesłanki wskazane w art. 31 ust. 1 u.u.o. były również przedmiotem oceny dokonanej przez Sąd Najwyższy. Wskazał on, że analizując ten przepis, łatwo zauważyć, iż przejście praw i obowiązków zbywcy pojazdu mechanicznego na nabywcę jest **uzależnione** od tego, aby **posiadacz zbywający** taki pojazd zawarł ważną umowę ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych. Jeśli takiej umowy nie zawarł albo umowa ubezpieczenia OC okazała się nieważna, to nie można uznać, iż spełniona została przesłanka ciągłości ubezpieczenia²⁵. Wskazano wprost, iż warunkiem omawianego następstwa prawnego jest uprzednie zawarcie umowy przez posiadacza, który pojazd zbył.

Kluczowe znaczenie dla wykładni przepisu ma poznanie motywów, dla których wprowadzono daną regulację [wykładnia celowościowa]. Początkowo ubezpieczenie OC miało w zasadzie chronić wyłącznie interesy sprawców szkody. Jednak w miarę rozwoju ubezpieczenia OC coraz większy nacisk kładziono na jego funkcję polegającą na ochronie interesów osoby poszkodowanej i zapewnienie jej pełnej kompensacji poniesionych szkód. Funkcja ta wysunęła się zdecydowanie na pierwszy plan²⁶. W ujęciu zaś szczegółowym uznano, że ubezpieczenie obowiązkowe powinno chronić interesy ekonomiczne osób poszkodowanych i uprawnionych, będących osobami trzecimi, poprzez gwarantowanie możliwości zaspokajania ich roszczeń²⁷. *Ratio legis* stanowi zapewnienie trwałości ochrony ubezpieczeniowej, realizowane przez instytucje określone w art. 12 ust. 1 oraz art. 28 ust. 1 ustawy. Wskazuje się, że celem wprowadzenia ustawowych klauzul prolongacyjnych do regulacji umów ubezpieczeń obowiązkowych jest zwiększenie prawdopodobieństwa nieprzerwanego trwania ochrony ubezpieczeniowej, wynikającej z kolejnych umów²⁸. Jak zauważono, art. 12 ust. 1 *in fine* dopuszcza odstępstwa od zasady trwałości ochrony, jednakże wykładnia przewidujących je przepisów musi odbywać się w warunkach restryktywnych. Naruszenie zakazu wykładni rozszerzającej może prowadzić do zmniejszenia prawdopodobieństwa nieprzerwanego trwania ochrony ubezpieczeniowej lub bezpośrednio do expiracji tej ochrony. Wszelkie zabiegi interpretacyjne, zmierzające do zabezpieczenia interesów leasingobiorców, którzy umowę mogli zawrzeć w warunkach ograniczonej konkurencji, należałoby odrzucić. Ochrony tych słusznych wartości należy poszukiwać na gruncie innych ustaw, m.in. ustawy z dnia 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów²⁹, ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji³⁰, czy ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 roku o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym³¹. W przypadku zawarcia przez korzystającego umowy na podstawie nieadekwatnych ofert narzuconych przez ubezpieczycieli współpracujących z finansującym nie można wykluczyć odpowiedzialności za szkodę na zasadach ogólnych. Wykładnia teleologiczna przepisów ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych wyklucza możliwość poszukiwania ochrony

25. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2011 r., sygn. IV CSK 662/10, LEX nr 1299202.

26. K. Ludwichowska, *Odpowiedzialność cywilna i ubezpieczeniowa za wypadki samochodowe*, TNOiK, Toruń 2008, s. 207.

27. Uzasadnienie projektu ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczeń Komunikacyjnych, druk 543 Sejmu IV Kadencji, [http://orka.sejm.gov.pl/Druki4ka.nsf/wgdruku/543/\\$file/543.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki4ka.nsf/wgdruku/543/$file/543.pdf) [dostęp: 14.07.2021].

28. M. Orlicki, *Klauzula prolongacyjna w obowiązkowym ubezpieczeniu OC posiadaczy pojazdów mechanicznych*, „Prawo Asekuracyjne” 2006, nr 3, s. 27.

29. Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów [tekst jedn. Dz. U. 2021, poz. 275].

30. Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji [tekst jedn. Dz. U. 2020, poz. 1913].

31. Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym [tekst jedn. Dz. U. 2017, poz. 2070].

interesów majątkowych leasingobiorców, wykraczających poza interesy wynikające ze szkody komunikacyjnej związanej z ruchem pojazdu.

Zgodzić się należy z poglądem, iż daleko idąca swoboda w kształtowaniu stosunku prawnego w umowie leasingu oraz silniejsza ekonomicznie pozycja finansującego narażają korzystającego na przyjmowanie na siebie nadmiernych obciążeń związanych z umową ubezpieczenia. Wybranie przez korzystającego umowy ubezpieczenia sugerowanej przez finansującego może oznaczać konieczność ponoszenia wyższych kosztów składki ubezpieczeniowej³². Jednakże cele związane z ochroną pozycji ekonomicznej leasingobiorców, jak też mające za przedmiot przywracanie równowagi stron stosunków gospodarczych, nie mogą się materializować w wykorzystaniu mechanizmów i instytucji zawartych w ustawie o ubezpieczeniach obowiązkowych. Nie sposób z góry zakładać, że korzystający, który po zakończeniu stosunku leasingu nabył prawo własności pojazdu od finansującego, był pokrzywdzony niedobrańmiem adekwatnej oferty ubezpieczenia, jeżeli wskaże się, że istnieje kilka modeli finansowania i rozkładu ciężaru związanego z umową ubezpieczenia. Korzystający z przedmiotu leasingu jest również beneficjentem ochrony ubezpieczeniowej w zakresie ubezpieczenia OC. Jako potencjalny sprawca szkody może być w konsekwencji zobowiązany do osobistego ponoszenia odpowiedzialności cywilnej za szkodę. Uwzględnienie rozszerzającej wykładni normy zawartej w art. 31 ust. 1 u.u.o., skutkującej zakończeniem się ochrony ubezpieczeniowej wraz z upływem okresu, na który została zawarta, może rodzić negatywne konsekwencje dla samego ubezpieczającego (nabywcy). W przypadku rozwiązania się umowy w wyniku braku działania klauzuli prolongacyjnej ubezpieczający traci ochronę ubezpieczeniową i częstokroć nie zdaje sobie z tego sprawy. W przypadku nabycia pojazdu od finansującego korzystający może świadomie nie wypowiedzieć umowy ubezpieczenia, licząc na to, iż przedłuży się ona na kolejny okres. W sytuacji rozwiązania umowy w sposób, o którym mowa w art. 31 ust. 1 u.u.o., i braku zawarcia nowej umowy, wobec mylnego przeświadczenia ubezpieczającego, finalnie odpowiedzialnym za pokrycie szkody będzie Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny, zgodnie z art. 98 ust. 1 pkt 3 lit. a u.u.o.

Należy zatem zgodzić się z poglądem, zgodnie z którym wszelkie ustawowe ograniczenia, dotyczące zwłaszcza wyłączenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, wymagają ścisłej i ostrożnej interpretacji, uwzględniającej reguły wykładni gramatycznej, celowościowej oraz systemowej³³.

Podsumowanie

Celem zapewnienia trwałości ochrony ubezpieczeniowej ustawodawca przewidział instrumenty pozwalające na zabezpieczenie interesów nie tylko stron stosunku ubezpieczenia, ale również i poszkodowanych. Do istoty ubezpieczeń obowiązkowych zalicza się zasadę nieprzerwanej ochrony obejmującej okres 12 miesięcy oraz klauzulę prolongacyjną, pozwalającą na zawarcie z mocy prawa umowy ubezpieczenia na kolejny okres ubezpieczenia. Wszelkie zdarzenia prawne, które zmierzałyby do naruszenia trwałości ochrony ubezpieczeniowej, należy oceniać restryktywnie, z zachowaniem dyrektywy wynikających z wykładni gramatycznej, celowościowej, systemowej, w szczególności zakazu wykładni

32. A. Patolin-Jurczyk, *op. cit.*, s. 77.

33. M. Jobska, *Odpowiedzialność ubezpieczyciela w obowiązkowym ubezpieczeniu OC w ramach actio directa w umowie leasingu*, „Prawo Asekuracyjne” 2008, nr 4, s. 74.

rozszerzającej wyjątków. Do odstępstw mających wpływ na trwałość ochrony ubezpieczeniowej, należy zaliczyć okoliczności określone w przepisie art. 31 ust. 1. Wykładnia tego przepisu wskazująca, że w każdym przypadku przejścia lub przeniesienia prawa własności pojazdu nabywca pojazdu zyskuje prawo do wypowiedzenia umowy ubezpieczenia, niezależnie od tego, kto tę umowę zawarł (zbywca, czy nabywca), jest nieprawidłowa. Powoduje ona, że część przepisu, w zakresie dotyczącym sukcesji praw i obowiązków wynikających z umowy ubezpieczenia, staje się zbędna. Prezentowane w Komunikacie motywy, stojące za przyjęciem dopuszczalności przedterminowego rozwiązania umowy przez nabywcę będącego ubezpieczającym, sugerują, że ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych stała się narzędziem przywracania równowagi kontraktowej stron umowy, z pola widzenia zniknął natomiast podstawowy cel tej regulacji. Tymczasem zaprezentowana wykładnia w prosty sposób prowadzi do naruszenia zasady trwałości ochrony ubezpieczeniowej, może naruszać interesy poszkodowanych do zaspokojenia roszczeń, ale też pozbawiać zabezpieczenia samych ubezpieczających. Komunikat skupia się na analizie sytuacji prawnej stron umowy leasingu, nie uwzględniając tego, że podstawą posiadania zależnego może być również umowa najmu, użyczenia, dzierżawy, a nawet umowa *quoad usum*, zawarta między współwłaścicielami auta. W stosunkach nieprofesjonalnych trudno z góry przyjąć, iż posiadacz zależny, który zawarł umowę ubezpieczenia OC p.p.m. pojazdu, przyjął na siebie nadmierne, wymuszone przez właściciela obciążenie, tym bardziej że często stosunek powierzenia auta w posiadanie zachodzi między członkami rodziny.

Podsumowując, należy stwierdzić, że w hipotezie normy z art. 31 ust. 1 u.u.o. nie mieści się sytuacja, w której ubezpieczający w ramach umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC ppm, będący w chwili zawarcia tej umowy posiadaczem zależnym pojazdu, którego dotyczy dana umowa, w trakcie okresu ubezpieczenia staje się właścicielem tego pojazdu. Jeżeli ubezpieczający w trakcie okresu ubezpieczenia staje się właścicielem pojazdu, nie nabywa prawa do wypowiedzenia umowy. W przypadku gdy nie wypowie on umowy ubezpieczenia najpóźniej na dzień przed końcem obowiązywania umowy, zastosowanie znajduje klauzula prolongacyjna i zostanie zawarta następna umowa na kolejne 12 miesięcy. Wskazane zasady dotyczą również sytuacji, w której korzystający z leasingowanego pojazdu, który zawarł umowę ubezpieczenia, zrealizuje opcję wykupu, o której mowa w art. 709¹⁶ k.c., i nabędzie prawo własności pojazdu. W omawianych okolicznościach nie występuje luka prawna, która miałaby polegać na nieuregulowaniu opisanej sytuacji. W przypadku braku zastosowania przepisu art. 31 ust. 1 u.u.o. zastosowanie znajduje klauzula generalna, o której mowa w art. 28 ust. 1 u.u.o. Należy przychylić się do stanowiska, zgodnie z którym skoro kupno przez leasingobiorcę aktualnie leasingowanego pojazdu nie wiąże się ze zmianą podmiotową po stronie posiadacza pojazdu (art. 31 ust. 1), ani też posiadacz pojazdu nie traci posiadania na rzecz właściciela (art. 31 ust. 4), to temu posiadaczowi (ubezpieczającemu) nie przysługuje uprawnienie do rozwiązania umowy ubezpieczenia w trakcie jej trwania, a jedynie na jej koniec, według ogólnej reguły z art. 28 ust. 1 ustawy³⁴.

Wykaz źródeł

Jobska M., *Odpowiedzialność ubezpieczyciela w obowiązkowym ubezpieczeniu OC w ramach actio directa w umowie leasingu*, „Prawo Asekuracyjne” 2008, nr 4.

34. A. Dąbrowska, *op. cit.*

Ludwichowska L., *Odpowiedzialność cywilna i ubezpieczeniowa za wypadki samochodowe*, TNOiK, Toruń 2008.

Mały słownik języka polskiego, Skorupka S. [red.], PWN, Warszawa 1969.

Miaskowski J., *Komentarz do art. 31, [w:] Ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych. Komentarz 2012*, Niezgoda K. [red.], wyd. Legalis.

Niezgoda K., *Komentarz do art. 1, [w:] Ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych. Komentarz 2012*, Niezgoda K. [red.], wyd. Legalis.

Orlicki M., *Klauzula prolongacyjna w obowiązkowym ubezpieczeniu OC posiadaczy pojazdów mechanicznych*, „Prawo Asekuracyjne” 2006, nr 3.

Orlicki M., *Obowiązkowe Ubezpieczenie OC posiadaczy pojazdów mechanicznych*, Oficyna Wydawnicza Branta, Poznań–Bydgoszcz 2007.

Orlicki M., *Zmiany podmiotowe w czasie trwania stosunku prawnego obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów*, „Prawo Asekuracyjne” 2006, nr 2.

Patolin-Jurczyk A., *Umowa ubezpieczenia przedmiotu leasingu jako umowa na cudzy rachunek*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2019, nr 3.

Subjective changes within a motor vehicle liability insurance contract and executing lease purchase option by a lessee

The article raises the issue of subjective modifications in motor vehicle liability insurance contract on the example of executing purchase option by a lessee. The reason behind this article was a Statement of Polish Financial Supervision Authority about article 31 (1) of an Act on Compulsory Insurance, the Insurance Guarantee Fund and the Polish Motor Insurers' Bureau. The author undertakes an attempt to interpret this rule and points to argument, that this rule can not be used in case of the vehicle ownership transference without changes in possession. The conclusion of this article is that the purchaser is not acquiring a right to terminate the vehicle liability insurance contract, when the vehicle has been insured before and when possession of the vehicle had not changed.

Keywords: motor vehicle liability insurance contract, leasing, lease purchase option, interpretation of a rule, Polish Financial Supervision Authority.

MARIUSZ ASTASIEWICZ – radca prawny w Zespole Wewnętrznej Obsługi Prawnej Biura Prawnego zakładu ubezpieczeń.